

1. Starpinstitūciju sadarbības būtība, mērķi, saistība ar bērnu tiesību aizsardzības principiem

[Bērnu tiesību aizsardzības sistēmas Eiropas valstīs](#) viena no otras atšķiras, lai gan uz šīm sistēmām attiecas vieni un tie paši bērnu tiesību aizsardzības principi, kas ietverti ANO Bērnu tiesību konvencijā. Katra Eiropas Savienības dalībvalsts veido efektīvāko sistēmu bērnu tiesību aizsardzībai savā valstī, kas atbilst konkrētās valsts vēsturiskai attīstībai, vērtībām un tiesību normām. Šajā saistībā ir iespējams saredzēt paralēles – tāpat arī vienas valsts ietvaros bērnu tiesību aizsardzības sistēma ir balstīta vienotās tiesību normās, kas saistošas visiem valsts iedzīvotājiem, vienlaikus pašvaldības viena no otras atšķiras ne tikai pēc ģeogrāfiskā vai demogrāfiskā stāvokļa, bet arī daudziem citiem rādītājiem. Tāpēc dažādība bērnu tiesību aizsardzības organizēšanā vērojama ne tikai Eiropas Savienības valstu starpā, bet arī katras dalībvalsts iekšienē, piemēram, salīdzinot dažādus reģionus.

Eiropas Padomes rekomendācijās dalībvalstis vairākkārt aicinātas izvērtēt starpinstitūciju sadarbības modeļu praktisku ieviešanu darbam ar bērniem un ģimenēm, jo sevišķi akcentējot, ka lēmumi šai jomā ir pieņemami, sadarbojoties ne tikai dažādām iestādēm un institūcijām (*starpinstitūciju sadarbība*), bet pirms lēmumu pieņemšanas analizējot katru gadījumu individuāli multidisciplinārās speciālistu komandās (*multidisciplinārā sadarbība*).

Arī viens no četriem [Bērnu noziedzības novēršanas un bērnu aizsardzības pret noziedzīgu nodarījumu plāna 2023.-2024. gadam](#) apakšmērķiem ir stiprināt starpinstitūciju sadarbību, informācijas un pieredzes apmaiņu starp atbildīgajām institūcijām, lai nodrošinātu pēc iespējas labāku palīdzību riska grupas bērniem un viņu vecākiem, savlaicīgi reaģētu uz agrīnu nepilngadīgo noziedzību un cietušo viktimizācijas riskiem, kā arī nodrošinātu sistēmisku bērnu noziedzības novēršanas un bērnu aizsardzības pret noziedzīgiem nodarījumiem politikas plānošanu, uzraudzību un izvērtēšanu. Starpinstitūciju sadarbības nepieciešamība uzsvērtā virknē Eiropas Padomes rekomendāciju, tai skaitā un ne tikai:

1. Par bērna tiesībām un bērniem un ģimenēm draudzīgiem sociālajiem pakalpojumiem ([CM/Rec\(2011\)12](#)) , IV daļas E. punktā norādīts, ka visām institūcijām, kas strādā bērnu

tiesību aizsardzības jomā, ir jāsadarbojas starpinstitucionālā (starp institūcijām) un multidisciplinārā (starp dažādu jomu speciālistiem) līmenī.

2. Eiropas Padomes [Vadlīnijas par bērniem draudzīgu iustīciju](#) rekomendē (70.-72.ieteikums) stiprināt starpinstitūciju sadarbību bērnu tiesību aizsardzībā. Tiek uzsvērts, ka visos gadījumos, kad tiesību normu realizācijā tiek iesaistīti bērni, dažādu jomu speciālisti kopā var pieņemt lēmumus, kas ir bērnu labākajās interesēs, jo sevišķi gadījumos, kad bērns var vai jau ir nonācis konfliktā ar likumu, vai var kļūt vai jau ir kļuvis par vardarbības vai noziedzīga nodarījuma, vai cita likuma pārkāpuma upuri.
3. Eiropas Padomes Ministru komitejas rekomendācijā ([Rec\(2003\)20](#)) par bērnu un jauniešu likumpārkāpumu novēršanas veidiem un bērnu un jauniešu justīcijas lomu uzsvērts (2.un 21.punkts), ka bērnu drošības jautājumos jāsadarbojas policijai, probācijas iestādēm, sociālā darba speciālistiem un jaunatnes speciālistiem, juristiem, izglītības un nodarbinātības aģentūru darbiniekiem, veselības, kā arī citu iestāžu speciālistiem.

Bērnu tiesības ir balstītas principos, kas ietverti starptautiskajos un Latvijas tiesību aktos. Bērnu tiesību aizsardzības principi ir noteikti ANO Bērnu tiesību konvencijā, kas ir starptautisks dokuments, bet nacionālajā līmenī tie paši konvencijā ietvertie bērna tiesību principi pārņemti un ietverti Bērnu tiesību aizsardzības likumā. Tā, piemēram, Bērnu tiesību aizsardzības likums noteic, ka bērna tiesību aizsardzība Latvijā īstenojama, sadarbojoties ar ģimeni, valsts un pašvaldību institūcijām, sabiedriskajām organizācijām un citām fiziskajām un juridiskajām personām. Pēc *būtības* tas nozīmē, ka bērnu tiesību aizsardzības process organizējams *starpinstitucionālās* (sadarbība starp dažādām valsts un pašvaldību iestādēm, uzņēmumiem, nevalstiskajām organizācijām iepriekš noteikta mērķa sasniegšanai) un *multidisciplinārās* (sadarbības forma starp dažādu profesiju pārstāvjiem vienota definēta mērķa sasniegšanai) sadarbības veidā. Lai veicinātu šādu pieeju, [Bērnu tiesību aizsardzības likums no 2017. gada 28. marta tika papildināts ar noteikumu](#), ka institūciju sadarbības organizēšanu un kārtību, kādā īstenojama bērnu tiesību aizsardzība, noteic Ministru kabinets. Pamatojoties uz šo uzdevumu, tika izstrādāti un 2017. gada 12. septembrī stājās spēkā Ministru kabineta noteikumi, kas noteic starpinstitūciju sadarbību bērnu tiesību aizsardzībā.

Bērnu tiesības ir bērna cilvēktiesības, tāpēc šī tiesību apakšnozare ir visai komplicēta un plaša. Bērnu tiesību jautājumi ir cieši saistīti ar dažādām citām tiesību nozarēm, piemēram, – administratīvo pārkāpumu tiesībām, krimināltiesībām, īpaši ar civiltiesībām (ģimenes tiesībām, mantojuma tiesībām) un citām. Tāpēc bieži vien tiek teikts, ka bērna tiesībām ir horizontāls raksturs, jo tās saistītas gandrīz ar visām citām tiesību piemērošanas nozarēm. Minētais nozīmē, ka bez starpinstitūciju sadarbības bērnu tiesību efektīva piemērošana nav iespējama.

Starpinstitūciju sadarbība *savā būtībā* nozīmē, ka bērnu tiesību aizsardzības process organizējams starpinstitucionālās un multidisciplinārās sadarbības veidā. Starpinstitūciju sadarbības *mērķis ir* efektīvi nodrošināt katra bērna un bērnu kā sabiedrības grupas labākās intereses dažādās tiesību piemērošanas jomās. Starpinstitūciju sadarbība (kā arī multidisciplinārā sadarbība) ir mērķtiecīga darba organizācijas metode, kuru lieto bērna tiesību aizsardzībā, lai nodrošinātu vispusīgu un efektīvu bērnu tiesību aizsardzību dažādās tiesību piemērošanas situācijās. Bez sadarbības starp institūcijām un dažādu nozaru profesionāļiem nav iespējams īstenot bērnu tiesību aizsardzības principus, kas noteikti Bērna tiesību konvencijā, jo bērna tiesības un līdz ar to arī šo tiesību principi caurvij visas tiesību piemērošanas jomas. Starpinstitūciju un speciālistu multidisciplinārā sadarbība veicina, ka lēmumi patiesi tiek pieņemti bērnu labākajās interesēs, tai skaitā nodrošina iespēju apsvērt bērna labāko interešu kritērijus no dažādu nozaru viedokļa.

Pašnovērtējuma jautājumi

Starpinstitūciju sadarbības būtība nozīmē:

- a) ka bērnu tiesību aizsardzības process organizējams starpinstitucionālās un multidisciplinārās sadarbības veidā;
- b) ka bērna tiesību aizsardzības procesā jāņem vērā visu speciālistu viedokļi;
- c) ka bērnu tiesību aizsardzība jāorganizē tiem speciālistiem, kuriem šis pienākums noteikts darba līgumā.

Starpinstitūciju sadarbības mērķis ir:

- a) efektīvi nodrošināt katra bērna un bērnu kā sabiedrības grupas labākās intereses dažādās tiesību piemērošanas jomās;

- b) sniegt bērnu tiesību aizsardzības speciālistiem padomus, kā veiksmīgāk veikt tiem uzdotos profesionālos uzdevumus;
- c) sadalīt pienākumus starp bērnu tiesību aizsardzības speciālistiem un efektīvāk kontrolēt šo pienākumu izpildi.